

DOBA RIMSKOG CARSTVA = PRINCIPAT

AUGUST (27. g.pr.Kr. – 14.g.)

– GAJ JULIJE CEZAR OKTAVIJAN AUGUST

31.g.pr.Kr. = AUGUSTUS = uzvišeni

27.g.pr.Kr. = PRINCEPS SENATUS

= razdoblje PRINCIPATA = formalno republika

prvi senator

prvi konzul (saživa Senat)

prvi tribun (predlaže zakone)

upravitelj carskih provincija (praefecti)

PONTIFEX MAXIMUS od 12.g.pr.Kr.

Vrhovni zapovjednik IMPERATOR

naslovi = CAESAR AUGUSTUS DIVI FILIUS

obnova starih rim. tradicija

= CONSILIUM PRINCEPS (savjet prvog čovjeka)

- predlaže zakone
- smanjuje broj senatora
- uređuje provincije = carske i senatske
- postavlja upravitelje provincija
- uvodi nove poreze
- stvara carsku gardu (PRETORIJANSKE KOHORTE)
- organizira vojsku, uvodi prvu rimsku mornaricu
- donosi niz zakona o braku i obitelji (LEX JULIA)

sređuje stanje u Rimu = PANEM ET CIRCENSES (kruha i igara)

osvajajući pohodi = vojskovođe AGRIPIA, DRUZ, TIBERIJE

protiv Kelta i Ilira (do Dunava)

protiv Germana = 9.g. = bitka u TEUTOBURŠKOJ ŠUMI

granice Carstva = linija RAJNA - DUNAV

= razdoblje PAX ROMANA = moralna i religijska obnova

= gospodarski i kulturni uspon = klasični rimski stil

= građevine – Augustov forum

Ara Pacis Augustae (oltar mira)

Panteon

vodovod, terme, kazališta

* gradi se pulska Arena

= umjetnost = VERGILIJE, HORACIJE, OVIDIJE

* GAJ MECENAT (palača na Eskvilinu)

= znanost TIT LIVIJE (59.g.p.Kr. - 17. g.)

= OD OŠNUTKA GRADA

DINASTIJA KLAUDIJEVSKO - JULIJEVSKA 27.- 68.g.

TIBERIJE (14. - 37.g.)

Augustov vojskovođa = u Germaniji, Panoniji i Dalmaciji

učvršćuje carsku vlast = surađuje sa senatom

ZAKON O UVREDI VELIČANSTVA

surov, nezadovoljan

26. g. odlazi na Capri = SEJAN

= ugušen 37.g.

GAJ CEZAR KALIGULA (37.do 41.g.) * CALIGA (čizmica)

želi neograničenu vlast = rasipan, surov i izopačen

NEKA ME MRZE, SAMO NEKA ME SE BOJE

tvrdi da je Bog

sukob sa Senatom (progoni i konfiskacije)

= konzul konj INCITAT

progoni neistomišljenika, pljačke, konfiskacije, porezi

= ubijen

KLAUDIJE (41.- 54.g.)

Za Cara ga postavljaju pretorijanci

Znanstvenik i teoretičar

širi građanska prava provincijama = IUS HONORUM

ratuje u Britaniji (43.g.), Trakiji i Mauretaniji (Maroko)

= ubija ga žena Agripina

NERON (54.g. – 68.g.)

sin Agripine = Car sa 16 godina

umišljeni umjetnik = nastupa u kazalištu

razdoblje progona, visokih poreza, rasipništva

sukobi sa Senatom

požar u Rimu 64.g. = progoni kršćana

66.g. ustanak Židova

ustanci u vojsci, u Galiji, Hispaniji i Africi

= Senat = državni neprijatelj

= osuđen na smrt kamenovanjem

= ubija se sam = kraj dinastije Julijevaca

građanski rat = 68/69.g.

GALBA (68. – 69.g.)

OTON (69.g.)

VITELIJE (69.g.)

PAX ROMANA

rimski mir = prva dva stoljeća = začetnik Car **AUGUST**

uspostava reda u cijeloj državi

- = gospodarski uspon
- = čvrsta vladavina careva
- = poštivanje senata i magistrata
- = organizacija vlasti u provincijama
- = snažna i organizirana vojska

= manji problemi = ustanci u Germaniji, Panoniji i Palestini

= sukobi za carski položaj

= država se teritorijalno proširuje i utvrđuje - **LIMEŠI**

GOŠPNDARSKI RAZVOJ

- = razvoj gradova = obrt i trgovina
- = putevi (90 000 km cesta po Carstvu)
- = kopnena i pomorska trgovina = luke
 - = **OŠTIJA** = najveća luka Carstva
- uvozi se luksuzna roba - posrednici iz Kine i Indije
- = **LATIFUNDIJE** = šire se po rim. provincijama (Hispanija, Galija)
- = nastaju prve velike privatne i državne radionice

URBANIZACIJA CARSTVA

grad = osnovna upravna jedinica

RIM = poč. II stoljeća = 1 200 000 stanovnika

građevine = **INSULE** (višekatnice za siromašne)

gradovi u provincijama = u blizini vojnih utvrda

- = kulturno, gospodarski i politička središta provincija
- = helenizacija

građeni planski (Cardo = decumanus, forum)

rimski gradovi na tlu Hrvatske = **MURSA = OŠIJEK**

TARSATICA = RIJEKA

SENIA = SENJ

MARSONIA = SLAVONSKI BROD

CIBALE = VINKOVCI

gospodarstvo u II. stoljeću = kriza

- = slabljenje monetarnog sustava
- = veliki državni izdaci
- = siromašenje malih obrtnika i seljaka
- = uvoze se poljoprivredni proizvodi

KOZMOPOLITIZAM = svi su građani **IMPERIUM ROMANUM**

= **IMPERIUM ROMANUM** = cijeli svijet

DVOJNOST RIMSKO HELENISTIČKE KULTURE -

jezična, duhovna i kulturna dvojnost Istoka i Zapada

romanizirani Zapad => nerazvijen

helenizirani Istok => razvijen

= helenizacija = grčki jezik (KOINE) = jezik kulture i politike

= romaniziranje provincija = carevi iz provincija

(TRAJAN, HADRIJAN - Hispanija, SEPTIMIJE SEVER - Afrika)

CENTRALIZACIJA UPRAVE = jača državni aparat

razvija se **rimsko građansko pravo**

centralizacija državne uprave = pravna sigurnost za sve

RAZVITAK VOJSKE

= **LEGIJA** = oko 6000 ljudi

= 10 **kohorti** po 600 ljudi (kohorta = 3 **manipula** = 2 **centurije**)

VJERA = širenje **MITRAIZMA**

= **MITRA** = božanstvo svjetla = kult bez žena

širenje **KRŠĆANSTVA**

= Mala Azija, Sirija, Mezopotamija, Egipat, Numidija, Galija

= progoni kršćana - od **NERONA** do **DIOKLECIJANA**

problem = odbacuju drž. bogove = ugrožavaju rim. poredak

= ne iskazuju carevima božansko štovanje

kultura = **TACIT** = povjesničar = **HISTORIAE I ANNALES** (povijesni prikazi)

GERMANIA = prikaz germanskih običaja

PALESTINA

= osvojena u I. st. pr. Kr. (Palestina = lat. Filisteja)

g. 63. - **GNEJ POMPEJ** osvaja Jeruzalem

HEROD VELIKI (37. - 4.g.)

= utvrđuje **Antonija**, obnova **Hrama**

nasljednici = **HEROD AGRIPA** = tetrarh Galileje

ARHELAJ = tetrarh Judeje

6. g. = Judeja postaje provincija = Cezareja

židovi = nesloga = **saduceji** **farizeji** **zeloti**

KRŠĆANSTVO

ISUŠ KRIST = doba Augusta i Tiberija = kralj **HEROD VELIKI**

= Judeja -> Galileja

27.g. - propovijed **IVANA KRSTITELJA** - početak Isusova naučavanja

29.g. - Ivan Krstitelj zatočen u Maherontu = smrt

Isus = umro na križu = dana 14. ili 15. mjeseca **NISANA** = doba Pashe

18.-36.g. = veliki svećenik **KAJFA**

26.-36.g. = prokurator Judeje **PONCIJE PILAT**

izvori = **nekršćanski**

= rimski = **TACIT** = **Annales XV.**

PLINIJE MLADI, oko 112/113.g. = **Pismo caru Trajanu**

SVETONIJE, oko 120.g. = **Vita Claudii**

židovski = **JOSEF FLAVIJE** oko 93/94.g. = **Antiquitates XVIII. I XX.**

TALMUD

kršćanski = **EVANDELJA** (grč. EVANGELION = dobra vijest)

MATEJ

MARKO

LUKA

IVAN

izvori za apostolsko vrijeme = **DJELA APOSTOLSKA I POSLANICE SV. PAVLA**

kršćanski simboli = **RIBA = IKHTOS = IESOUS KRISTOS THEOU HYIOS SOTER**

JANJE - JELEN - PAUN - GOLUB - VINOVA LOZA - DOBRI

PAŠTIR

širenje kršćanstva = iz Židovskih općina = preko vojnika, trgovaca i propovjednika djelovanje **sv. PAVLA**

= širenje = Mala Azija, Sirija, Mezopotamija, Egipat, Galija, Italija

Istok = Mezopotamija = **Edessa** = najstarija krš. kapela = **DURA EUROPA**
= centar **ALEKSANDRIJA**

Zapad = Rim = **sv. Pavao** = 61.g. organizira rim. Crkvu

* Pavlova poslanica Rimljanima

= **sv. Petar** odlazi u Rim – smrt u doba Cara Nerona, srpanj 64.g.

= prvi rim. biskupi nastavljaju se na djelovanje Petra

= **LINO, ANAKLET, KLEMENT**

progoni kršćana = usporedno sa širenjem - od cara **NERONA** do cara **DIOKLECIJANA**

= započinju **KAMENOVANJEM ŠTJEPANA** 32/33.g.

PROGONI = pravna osnova postoji tek od cara **DECIJA** (249-251.g.)

1. razdoblje – do 100. g. – stihijsko

2. razdoblje – 100 - 250. g.

3. razdoblje – 250 - 311.g. car Decije i Dioklecijan

311.g. = august **GALERIJE** donosi edikt o toleranciji svih religija = prestaju progoni

313.g. = Konstantin i Licinije = **MILANSKI EDIKT** = sloboda vjere

325.g. Konstantin saziva **CRKVENI SABOR U NICEJI**

problem - **ARIJANIZAM**

uvedeno **NICEJSKO VJEROVANJE**

380.g. = car **TEODOZIJE** zabranjuje sve religije osim **KRŠĆANSTVA**

jačanje kršćanstva = razrađuje se teorija vjere = **TEOLOGIJA**

utvrđuje jedinstvo crkvenog učenja = **DOGME**

otvaraju prva crkvena učilišta = **ALEKSANDRIJA**,

ANTIOHIJA

CRKVENI OCI = 4 starokršćanska teologa sveca

SV. AMBROZIJE MILANSKI = 339. - 398. = najstariji

SV. AURELIJE AUGUSTIN = 354. - 430

djela = **ISPOVIJEŠTI, TROJSTVO, O PRAVOJ RELIGIJI, O BOŽJOJ**

DRŽAVI

SV. JERONIM = rođ. 340.g. u Stridonu (Istra = Žminj)

Biblija Vulgata = latinski jezik puka = vulgus – puk

SV. GRGUR VELIKI = VI. na VII stoljeće

prvi benediktinski redovnika na papinskoj stolici = « sluga slugu Božjih »

DINASTIJA FLAVIJEVACA

TIT FLAVIJE VESPAZIJAN (69. - 79. g.)

N. vojskovođa u Judeji 66/69.g. = poražava Židove

borba za prijestolje = potpora legija sa Istoka

= preuzima carski naslov

ograničava carsku vlast

Senat popunjava predstavnicima iz provincija

gradi **KOLOŠEUM**

70.g. = nova pobuna Židova

= opsada Jeruzalema (5 mjeseci)

* **JOŠIP FLAVIJE**

* Titov slavoluk u Rimu

TIT VESPAZIJAN (79.- 81.g.)

Titov sin = veliki vojskovođa

24. kolovoza 79.g. = erupcija Vezuva

= Pompeji, Herkulanej i Stabije

DOMICIJAN (81. – 96.g.)

dobar vojskovođa = 108 vladar

česti sukobi sa Senatom

= proglasio se Bogom

= dala ga ubiti žena **DOMICIJA**

DINASTIJA ANTONINA (96. - 192.g.)

novi oblik nasljeđivanja = posinovljenje

NERVA (96. -98.g.)

MARKO ULPIJE TRAJAN (98.-117.g.)

prvi provincijski car (Hispanija)

rimski vojskovođa, N. posinak

reorganizira i učvršćuje vojsku

razdoblje **najvećeg teritorijalnog opsega Carstva**

= dva rata s Dačanima = 101/102.g. i 105/106.g.

= na Istoku dolazi do Perzijskog zaljeva **113.g.**

nove provincije - **DACIJA, ASTRIDIJA, MEZOPOTAMIJA,**

ARMENIJA, ARABIJA

112.g. = **FORUM** = stup i konjanički kip

113.g. COLUMNA TRAJANA

dobiva od Senata naslov **OPTIMUS** (najbolji)

širi luke (**OSTIJA; ANCONA**), gradi putove

potiče investicije u poljoprivredu

izgradnja pograničnih utvrda = **LIMEŠ**

HADRIJAN, PUBLIJE ELIJE (117.- 138.g.)

Trajanov vojskovođa

učvršćuje rimske granice

osvajanja na Zapadu Carstva – BRITANIJA i GERMANIJA

boravi u provincijama = gradovi

sređuje državnu upravu = vojna i civilna uprava

stvara jedinstven zakonski sistem

= **DRŽAVNI SAVJET**

gradi u Rimu vilu i mauzolej

- **ANDEOSKA TVRDAVA** (lik sv. Mihovila)

obnavlja Panteon,

gradi palaču blizu Tivolija

gradi zid u Britaniji

131.-136.g. = novi ustanak Židova

= **BAR KOHBA** = gerilski rat

Jeruzalem = rimska vojna kolonija **AELIA CAPITOLINA**

ANTONIN PIO (138.-161.g.)

vladar bez inicijative

nemiri u graničnim provincijama

* zatišje pred buru

MARKO AURELIJE (161.-180.g.)

suvladar = **LUCIJE VER** (161. – 169.g.)

bivši konzul i tribun

Aurelije = car-filozof (stoik)

niz **državnih reformi** = reforma građanskih prava

doba najvećeg opsega Carstva

prodori Germana **167.g.** = KVADI i MARKOMANI

barbari se naseljavaju u graničnom pojasu

ratovi u Podunavlju i na Istoku = Dacija i Panonija

ustanak u Britaniji i Egiptu

umire od kuge u VINDOBONI

KOMOD (180. – 192.g.)

Aurelijev sin

loš car = gladijatorske igre

urote nakon ubijen = **kraj dinastije Antonina**

doba građanskih ratova = **SEPTIMIJE SEVER**

= osnivač **nove dinastije SEVERA** 193.g.

KASNO DOBA CARSTVA

II stoljeće = razdoblje **ANARHIJE**

borbe za prijestolje

odbrana od barbara

Zaoštavanje društvenih suprotnosti

politička kriza = stalna izmjena vojnih careva = utjecaj vojske

= jačaju barbarski napadi na limese

= financijska kriza = drž. potrošnja

gospodarska kriza = **NOVČANA KRIZA**

= rastu cijene, carine i porezi

= pad vrijednosti novca = **INFLACIJA**

= nestaje trgovine = propadanje gradova

= posljedica = **NATURALNO GOSPODARSTVO**

= razvoj provincijskih posjeda = **VILE**

= novi gospodarski odnosi = **KOLONATSKI SISTEM**

LATIFUNDIJE => manje parcele => zakup (zakupnik = **KOLONI**)

= naturalna, radna i novčana renta

= temelj srednjovjekovnog feudalizma

= jača državni nadzor u gospodarstvu = **KOLEGIJI**

= nova dinastija

LUCIJE SEPTIMIJE SEVER (193. – 211.g.)

postavlja ga vojska = porijeklom iz Afrike (**LEPTIS MAGNA**)

reforme = u vojsci = **stajaca** i **pokretna** vojska

= mijenja sastav pretorijanske garde (iz provincija)

= u vojsku ulaze barbari = Germani

= financijska kriza = prevelike potrebe vojske

KARAKALA (211. – 217.g.)

nastavlja reorganizaciju i preuređenje Carstva

212.g. = carski edikt = **CONSTITUTIO ANTONINIANA**

= svi slobodni stanovnici Carstva dobivaju građansko pravo

kriza na Istoku = **PERZIJSKO CARSTVO** (Sasanidi) = osvajaju Mezopotamiju i Armeniju

235. – 284.g. = **građanski rat** = stalni sukobi u vojsci

= pojačana barbarizacija vojske

LUCIJE DOMICIJE AURELIJAN (270. – 275.g.)

= iz Širmija = uvodi red i disciplinu u rimskoj vojsci

= ratuje protiv Vandala u Panoniji

= zaustavlja prodor Germana u Italiju

= gradi zidine oko Rima

= uvodi svakodnevnu podjelu kruha

jača carski autoritet = **DOMINUS ET DEUS** = smanjuje ovlasti Senata

uvodi jedinstvenu vjeru = kult **MITRE**, boga Sunca

= **NEPOBJEDIVO SUNCE** = **SOL INVICTUS**

RAZDOBLJE DOMINATA

Započinje vladavinom cara Dioklecijana

obilježja = naturalna privreda

= propast prometa i trgovine

= gospodarska i pol. kriza

= slabi carska vlast (samo u većim centrima)

= pokušaj obnove Carstva = carevi Dioklecijan, Konstantin, Teodozije

DIOKLECIJAN (284. - 305. abdikacija - umire 314.g)

vojskovođa, zapovjednik carske garde

uvodi novi politički ustroj države - **DOMINAT** (perzijski dvor ŠAŠANIDA)

car je **DOMINUS** (DOMINUS ET DEUS)

= neograničeni vladar, Senat postoji formalno

novi oblik vlasti - **dvojnost** - od 286.g. uvodi funkciju **AUGUSTA**

= **MAKSIMIJAN**

293.g. uvodi **TETRARHIJU**

augusti =	DIOKLECIJAN istok	Nikomedija
	MAKSIMIJAN zapad	Mediolanum (Ravenna)
cezari =	Galerije zapad	Augusta Treverorum (Trijev)
	Konstancije Klor istok	Širmij

= uvodi novu teritorijalnu podjelu Carstva

= 4 **PREFEKTURE**

= 12 **DIJECEZA** (upravitelj **VICARIUS**)

= 100 **PROVINCIJA**

= reorganizira vojsku = **POGRANIČNE I POKRETNE TRUPE**

smanjuju se ovlasti vojskovođa

svaka provincija ima vojnog zapovjednika (**dux**)

= uvodi nove poreze - **ZEMLJARINA** (naturalan renta)

GLAVARINA (osobni porez po broju članova obitelji)

= drž. intervencija u gospodarstvo = edikt o cijenama 301.g.

= religija - obnova rimskih vrijednosti i vjere

pojačani progoni kršćana (čena **PRISKA** i kći **VALERIJA**?)

= gradi palaču = između 295. i 305. g. u blizini naselja **ASPALATHOS** = Špalato

305.g. silazi s vlasti - vlada **KONSTANCIJE I.**

- umire 306.g. za ratnog pohoda na Britaniju

istodobno dva cara **KONSTANTIN** (sin Konstancija Klora) i **MAKSENCIJE**

KONSTANTIN VELIKI (306/325. - 337.g.)

rođen u Naisusu (Niš)

305.g. s ocem odlazi u Britaniju i nakon očeve smrti vojska ga izabire za cara

isprva = suvladar **MAKSENCIJE** = 310/313. = sukob zbog odnosa prema kršćanstvu

= 312.g. bitka kod **MILVIJSKOG MOŠTA**

KONSTANTINOV ŠAN = IN HOC SIGNO VINCES

313.g. car donosi = **MILANSKI EDIKT**

= vjerska sloboda u cijelom Carstvu

novi suvladar = **LICINIJE** = od 313.g.

Konstantin vlada Zapadom

Licinije vlada Istokom

stalni sukobi = zbog kršćana = 324.g. **LICINIJE** je pogubljen

samostalna vladavina

= 325.g. saziva **CRKVENI ŠABOR U NICEJI**

= uključuje kršćane u društveni i politički život Carstva

= nastavlja sa upravnim reformama

= stvara 4 **PREFEKTURE** - Orijent, Ilirik, Italija, Galija

= 14 **DIJECEZA** i 114 **PROVINCIJA**

= izvodi promijenu monete - **SOLID**

= uvodi novi porezni sustav

= učvršćuje granicu na Rajni i Dunavu

= ratuje protiv Gala 327/337.g.

= gradi novu prijestolnicu Carstva = 330.g. na mjestu stare grčke kolonije **Bizantij**

KONSTANTINOPOL - CARIGRAD

TEODOZIJE (379. - 395.g.)

380.g. = kršćanstvo proglašava državnom religijom

395.g. = podjela Carstva na Istočno i Zapadno = granica je rijeka Drina

IRC = car **ARKADIJE**

ZRC = car **HONORIJE**

problem = barbari na granicama = uz pristanak cara naseljavaju se na rimskim granicama

= dobivaju status **FEDERATA**

PRVI POZNATI NARODI NA TLU DANAŠNJE HRVATSKE

ILIRI = žive u **gradinama** = bave se stočarstvom (ovčarstvo), ratarstvom i pomorstvom (gusari)

HISTRI, LIBURNI, DELMATI,

DAORŠI (donji tok Neretve),

ARDIJEJCI (između Neretve i Prevljake) = Ardijski plemenski savez

JAPODI (Lika, Dolina Une), **DINARI, JAŠI** (oko Varaždina)

KELTI = sjeverozapadna Hrvatska = u IV. st. pr. Kr.

prerada željeza

upotreba lončarskog kola

GRCI = naseljavaju se tijekom IV i III st. pr. Kr.

kolonije na Jadranu = trgovišta

= **ISSA, PHAROS, TRAGURION, EPETION, KORKYRA**

III.st.pr.Kr. = prvi sukobi s Rimom

1. rimsko-ilirski rat = 228.g.pr.Kr. = poraz Ilira

2. rimsko-ilirski rat = 178.g.pr.Kr. = rim. napadi iz Aquileje

= opsada **Nesakcija**

3. rimsko-ilirski rat = 168.g.p.K. = osvojeni svi Iliri

protiv Ilira ratuju = M. ANTONIJE, kod Krka, 48.g.pr.Kr.

G. J. CEZAR, 46.g.pr.Kr.

OKTAVIJAN = 35.-33.g.pr.Kr. protiv Japoda

= osvaja SEGESTICU

= utvrđuje ŠIŠCIJU

Ilirska područja postaju **PROVINCIA ILLYRICUM**

= 6.-9. g. = vođa **BATON** iz plemena **Desidijata**, suprotstavlja se novačenju

pridružuje se pleme **Breuca**, vođa **BATON**

rim. vojsku predvodi **TIBERIJE**

= poraz Ilira

= nakon Batonovih ustanaka u Ilirik se uvodi nova uprava

od 9.g.= Ilirikom upravlja Senat,

11.g. Ilirik postaje **CARSKA PROVINCIA**

= Zapovijeda Carski namjesnik **PROPRETOR** = Šalona

10.g. = provincija **ILLYRICUM** dijeli se na dvije provincije

PANNONIA – Poetovia (Ptuj) = između Šave, Drave i Dunava

DALMATIA – Šalona = između Šave i Jadrana

+ **HISTRIA**

= u doba Cara **TRAJANA** - Panonija se dijeli (105.g.)- **PANONIA SUPERIOR** (gornja)

- **PANONIA INFERIOR** (donja)

I. i II. st. - vrijeme **PAX ROMANA** - gospodarski i kulturni razvitak

= pojačana romanizacija

= grade se ceste za potrebe vojske i trgovine, mostovi, postaje

= osnivaju se **gradovi** = uporišta rimske vlasti, središta trgovine, obrta i kulture

= gradovi imaju većinom status **KOLONIJA** I **MUNICIPIJA**

kolonije - **ŠIŠCIA, POLA, JADERA, ŠALONA, NARONA, EPIDAURUS, MURSA**

municipiji - **ANDAUTONIJA, TARŠATICA, ŠCARDONA** (Škradin), **TRAGURIUM, SENJA,**

na otocima **ASPOROS** (Osor), **CURICUM** (Krk), **ARBA** (Rab)

PANNONIA = **AQUAE IASAE, CIBALE** (Vinkovci (Osijek),

CUCCIUM (Ilok), **ŠIŠCIA** (Šišak), **ANDAUTONIJA**

DALMATIA = **VEGIUM** (Karlobag), **AENONA** (Nin), **ŠCARDONA** (Škradin), **PROMONA**

(Drniš), **ONEUM** (Omiš), **ŠENJA** (Šeni), **JADER** (Zadar), **CURICUM** (Krk), **EPIDAURUS**

(CaVtat)

krajem II. st. = provale barbarskih plemena = grade se **LIMESI**

(obrambena linija **TARŠATICA** - **PANONIJA**)

= gospodarska kriza - zbog upada barbara

u doba cara **DIOKLECIJANA** = upravne promjene

- provincija **ILIRIK** postaje **PREFEKTURA ILIRIK**

dijeli se na dvije **DIJECEZE** = **ILLYRICUM ORIENTALE** (istočni) - **ŠALONA**

= **ILLYRICUM OCCIDENTALE** (zapadni) - **ŠCARDONA**

provincija **PANONIJA** dijeli se na 4 provincije

KRŠĆANSTVO NA DANAŠNJEM HRVATSKOM TLU

prisutno u Iliriku od najstarijih vremena

izvori = sv. Pavao = Poslanica Rimljanima, pismo učeniku Timoteju

= Euzebij Cezarejski, Tertulijan

Dalmacija = širenje kršćanstva s Istoka

ŠALONA = od I. stoljeća

oko 250. g. stvara se kršćanska općina = sv. **Venancije**

sv. **DUJAM** = biskupija

304.g. = mučenička smrt pod carem Dioklecijanom = odrubljena glava

od IV. st. = **metropolija**

papa **Ivan IV** (640-642.g) = porijeklom Šalonjanin

= opat **Martin**

VII.st = bjegunci iz Šalone sklanjaju se u Dioklecijanovu palaču

= obnova salonitanske crkve (biskupije)

prvi splitski nadbiskup = **IVAN RAVENJANIN**

ostale dalmatinske biskupije = **NARONA, JADERA, EPIDAURUM**

tradicija i legende

= sv. **Luka** djeluje u Dalmaciji

sv. **Marko** osniva crkvenu općinu u Aquileji

sv. **Dujam** = solinski biskup i mučenik iz III. st.

sv. **Kvirin Šišački** (4. lipnja)

poč. IV. stoljeća = biskup u Šisku

mučenička smrt = mlinski kamen

sv. **Venancije** = mučenik u doba cara Aurelijana

pokršta Panoniju i neretljanski kraj (Duvno = Tomislavgrad)

sv. **Marko Porečki** = mučeništvo u doba Dioklecijana

sv. **Jeronim** = rođen u **ŠTRIDONU** (rim. Dalmacija) u IV. stoljeću

napisao Bibliju Vulgatu

SEoba NARODA

GERMANI = Indoevropljani = Škandinavija i Baltik =

KORNELIJE TACIT, I.st. (oko 98.g.)= GERMANIA

pleme = Vojnička demokracija = stočari, ratari, ratnici

etnogeneza = prabog **TUIŠT** = ZAPADNI G = Franci, Angli, Šasi

IŠTOČNI G = Burgundi, Goti, Vandali

SJEVERNI G = Danci, Švedani, Norvežani

Vjera = politeizam = trojstvo **WODAN** (ODIN),

TIWAZ i

THOR (Wednesday, Thesday, Thursday)

ostala božanstva = **WODAN** (ODIN) bog neba,

DONAR (THOR) bog groma,

TIWAZ bog rata,

FREYA božica braka i ljubavi

= **WALHALLA** - **WALKURE**

pismo = **RUNE** - nastalo u I.st.

poč. II st.pr.Kr. = naseljavaju se između Rajne, Dunava i Vise

= prvi sukobi s Rimom (Gaj Marije, Cezar)

uzroci seobe

= najezda **Huna** (375. i 441.g.)

povod = 375.g. Huni prodiru u Evropu

izvor = "RIMSKA POVIJEŠT" - Amijan Marcellin

I val prodora Huna = potiskuju Gote naseljene oko Crnog mora između Dnjestra i Dunava

OSTROGOTI (Ist.) = povlače se prema Panoniji

VIZIGOTI (Zap.) = 376.g. naseljavaju područje oko Dunava

= pokrštavanje = biskup **WULFILA** * arijanstvo

= **CODEX ARGENTEUS**

= žele se proširiti = **kolovoz 378.g.**

= **bitka kod HADRIJANOPOLISA**

Vizigoti se šire po Balkanu

posljedice

395.g. = podjela Carstva = IRC = **ARKADIJE**

ZRC = **HONORIJE**

VIZIGOTI = **399.g.** kreću prema Italiji pod vodstvom **ALARIHA**

24. kolovoza 410.g. = **Vizigoti osvajaju RIM** = jug => sjever => Hispanija

* **AURELIJE AUGUSTIN** = O BOŽJOJ

DRŽAVI

događaji u ZRC

FRANCI = prodiru preko Rajne i naseljavaju Galiju

VANDALI = **409.g.** prelaze na Pirinejski poluotok (**GENZERIK**)

429.g. prelaze u Afriku = osnivaju Vandalsko kraljevstvo do 533.g

455.g. osvajaju Rim

pada moć rim. Careva koji ovise o svojim vojnim postrojbama

II val prodora HUNA = **ATILA** «**FLAGELUM DEI**» (441. - 453.g.)

država = od Urala do Rajne

441.g. = pustoše Ilirik

447.g. = napadaju Grčku

Atila ulazi u ZRC

450.g. Huni prodiru u Galiju (Metz, Reims, Orleans)

451.g. bitka kod **KATALAUNSKIH POLJA** (**MAURICIJAKOVA POLJA**)

rim. vojskovođa **FLAVIJE AELIJE**

neriješeno

452.g. = prodor Atila u Italiju

papa **Leon I. Veliki** = otkipnina

453.g. Atila umire = država se raspada

istodobno = **VIZIGOTI** = šire se po Pirinejskom poluotoku i Francuskom južno od Loire

VANDALI = preko mora napadaju Rim **455.g.** pod vodstvom **GEIZERIKA**

ZRC

= sukobi između Careva i barbarskih vojskovođa

OREŠT svrgava cara **JULIJA NEPOTA**

= postavlja sina **ROMULA AUGUSTULA** za novog cara

= **476.g.** germanski general **ODOAKAR**

svrgava posljednjeg rimskog cara **ROMULA AUGUSTULA**

Odoakar se proglašava kraljem Germana u Italiji

= **nestaje Zapadno Rimsko Carstvo**

IRC

= car **ZENON** (474.- 491.g.)

= problemi sa **OSTROGOTIMA** i kraljem **TEODORIKOM** (493/526.g.)

= Zenon potiče Ostrogote da krenu prema Italiji

488.g. Ostrogoti napuštaju donju Meziju

493.g. = **TEODORIK VELIKI** pobjeđuje germanskog vođu **ODOAKARA**

= na sjeveru Italije stvara se **OSTROGOTSKO KRALJEVSTVO**

= Ravenna

posljedice prodora Huna u Evropu

= seoba barbara

= slom limesa

= raspad ZRC

= stvaranje novih germanskih država po uzoru na tradiciju R.C.

Vizigoti = Galija

Franci = Galija

Burgundi = Savoja

Svevi = Zap. Hispanija

Vandali = Afrika

Ostrogoti = sjev. Italija

Angli i Šasi = Britanija